

MÝTY A FAKTA O UKRAJINSKÉ PRACOVNÍ MIGRACI DO ZEMÍ VISEGRÁDU

MÝTY A FAKTA O UKRAJINSKÉ PRACOVNÍ MIGRACI DO ZEMÍ VISEGRÁDU

Příručka byla připravena v rámci projektu «Podpora zpravodajství o migraci z Ukrajiny do zemí Visegrádské čtyřky založená na faktech» realizovaného veřejnou organizací "Evropa bez bariér" s podporou Mezinárodního Visegrádského fondu, ve spolupráci s Nadací "Naše volba" (Polsko), Maďarským evropským sdružením (Maďarsko), Slovenskou asociací zahraniční politiky (Slovensko), Poradnou pro integraci (Česká republika).

Vedoucí projektu: Irina Suško

Editori: Kateryna Kulčycka,
Ruslan Minič

Design: Viktorija Fedina

OBSAH

1. UKRAJINSKÁ PRACOVNÍ MIGRACE A JEJÍ OBRAZ V MÉDIÍCH 3

Pavel Kravchuk, nevládní organizace "Evropa bez bariér", Ukrajina

1.1. Hlavní otázky a odpovědi o pracovní migraci 4

1.2. Pracovní migrace a pracovní migranti v ukrajinských médiích 8

2. MIGRACE Z UKRAJINY DO ČESKÉ REPUBLIKY - MÝTY A FAKTA 13

Petr Bišof, David Krotl, Poradna pro integraci, Česká republika

2.1. Migrace z Ukrajiny do České republiky ve veřejném diskurzu 13

2.2. Pracovní migrace z Ukrajiny, statistika a reflexe v médiích 14

3. MÝTY A STEREOTYPY O UKRAJINSKÉ PRACOVNÍ MIGRACI DO POLSKA 19

Kratký výklad analytické poznámky Myroslavy Keryk (Myroslava Keryk), Nadace Naše volba

4. MÝTY A STEREOTYPY O UKRAJINSKÉ PRACOVNÍ MIGRACI DO MAĎARSKA 21

Kratký výklad analytické poznámky Adam Guldí, Maďarská evropská společnost

5. REALITA UKRAJINSKÉ PRACOVNÍ MIGRACE NA SLOVENSKU 23

Kratký výklad analytické poznámky Tomáše Madlenaka (Thomas Madlenak) a Tatiany Chovacové (Slovenská asociace pro zahraniční politiku)

1. UKRAJINSKÁ PRACOVNÍ MIGRACE A JEJÍ OBRAZ V MÉDIÍCH

Ukrajina byla v průběhu své historie zdrojovou, tranzitní i cílovou zemí migrantů. O rozsáhlé emigraci Ukrajinců během posledních 150 let svědčí početné diaspory v Kanadě, Spojených státech amerických, Argentině a zemích sousedících s Ukrajinou. V době SSSR byly vnější hranice uzavřené, avšak na území Ukrajiny se stěhovali obyvatelé jiných sovětských republik. V důsledku toho se podle údajů OSN počet přistěhovalců na Ukrajině (lidí narozených mimo území Ukrajiny) pohyboval od 6,8 milionů v roce 1990 do 4,8 milionů v roce 2017¹, migrantem byl tedy fakticky každý devátý obyvatel Ukrajiny.

Navzdory tomu, že většina těchto přistěhovalců je dobře integrovaná a bylo jim uděleno občanství, téma imigrace není na Ukrajině příliš populární, neboť je uchopováno nejčastěji v rámci radikálně pravicového diskurzu².

Místo toho je v rámci politického a mediálního prostředí věnováno mnohem více pozornosti tématu pracovní migrace Ukrajinců z území Ukrajiny. Tato migrace je velmi početná a dalekosáhle ovlivňuje ekonomiku země. V jednom z průzkumů provedeném na konci roku 2018 byl „masový odjezd ukrajinských občanů do zahraničí“ jmenován 59% respondentů jako jedna z hlavních hrozeb pro Ukrajinu³.

Nyní se na Ukrajině hovoří o „páté vlně“ emigrace, která navazuje na rozsáhlé migrační procesy 19. století a počátku 21. století⁴. Pracovní migrace se týká milionů osob. V roce 2018 se podle dat Národní banky Ukrajiny objem soukromých peněžních transferů ze zahraničí zvýšil na 11,6 miliard dolarů, což výrazně převyšuje objem přímých zahraničních investic, a ke konci roku 2019 je jejich objem odhadován na 12,2 miliard dolarů⁵. Mezinárodní měnový fond v poslední zprávě o Ukrajině označil pracovní migraci za jeden z důvodů růstu výše mezd⁶, neboť z důvodů konkurence zahraničních zaměstnavatelů jsou ukrajinští zaměstnavatelé nuceni zvyšovat mzdy.

Takový významný jev se stává předmětem populistické rétoriky, manipulací a chybných výkladů. Situaci komplikuje absence systematického sběru statistických údajů a jasné artikulované státní politiky týkající se pracovní migrace.

¹ Údaje OSN o množství migrantů
<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates17.asp>

² DeutscheWelle <http://tinyurl.com/yxjgltsx>

³ <http://ratinggroup.ua/research/ukraine/354a0dde7bc4bd5e6fa291b0bd1dc997.html>

⁴ <http://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/pyata-hvylya>

⁵ <https://news.finance.ua/ua/news/-/443543/mbu-prognozuye-zrostannya-perekaziv-trudovyh-migrantiv-v-ukrayinu>

⁶ <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/01/08/Ukraine-Request-for-Stand-By-Arrangement-and-Cancellation-of-Arrangement-Under-the-Extended-46499>

Specifikem ukrajinské situace je také vliv ruských médií⁷, které často úmyslně manipulují údaji o pracovní migraci, aby přesvědčili své čtenáře o tom, že hospodářská, demografická a politická situace na Ukrajině se zhoršuje.

Všechny tyto faktory vedou ve svém důsledku k šíření zkreslených nebo nepravdivých údajů o pracovní migraci, které ovlivňují tvorbu veřejného mínění i politickou agendu. V textu sborníku uvádíme dostupné obecné údaje o pracovní migraci z Ukrajiny s důrazem na ukrajinskou migraci do zemí Visegrádu (Polsko, Slovensko, Maďarsko, Česká republika).

Podíváme se na příklady nepravdivých nebo sporných tvrzení o pracovní migraci, které šíří jak média, úředníci či politici jak na Ukrajině, tak v zemích Visegrádu. Také se soustředíme na objasnění témat, která jsou nedostatečně zastoupená v ukrajinském mediálním prostoru.

1.1. Hlavní otázky a odpovědi o pracovní migraci

Kdo jsou migrující pracovníci?

Podle definice OSN je migrujícím pracovníkem „osoba, která byla, je, nebo má v úmyslu být osobu vázanou k pracovní aktivitě v zemi, které není občanem“⁸. Důležitou složkou této definice je časová kontinuita – definice tak zahrnuje nejen ty, kteří nyní pracují v zahraničí, ale i ty pracovníky, kteří měli takovou zkušenost v minulosti⁹. Existuje několik modelů pracovní migrace:

- stálá (odjezd do jiné země bez úmyslu se vrátit),
- zpáteční (jednorázový odjezd na delší dobu a následný návrat),
- kruhová (pravidelný odjezd a návrat, například sezónní práce),
- příhraniční (osoba jezdí pracovat do zahraničí a pravidelně - každý den, jednou týdně - se vrací domů).

Pro Ukrajinu je v současné době typická kruhová migrace¹⁰.

Kolik občanů Ukrajiny pracuje v zahraničí?

Na tuto otázku přesnou odpověď nikdo přesně nezná. Všechny dostupné údaje jsou ovlivněny chybami výzkumu nebo jsou pouze přibližné či neúplné. Některé z dostupných údajů jsou více podložené než jiné, opírají se o odborné znalosti, přístup k údajům a metodiku hodnocení.

⁷ <https://detector.media/infospace/article/164308/2019-03-21-dzherela-informatsii-mediagramotnist-i-rosiiska-propaganda-rezultati-vseukrainskogo-opituvannya-gromadskoi-dumki>

⁸ Ukrajinsko-anglický výkladový slovník terminologie mezinárodní migrace
http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_migration_glossary_color_block_press.pdf

⁹ Zároveň zůstává otázkou, do jaké míry definice zahrnuje minulost. Lze označit za migrujícího pracovníka člověka, který měl zkušenost s pracovní migrací před třemi, pěti nebo deseti lety? Ukrajinský Státní statistický úřad časově vymezuje pracovní migraci na období 2,5 roku.

¹⁰ Ukrajinská migrace během krize: nucená a pracovní mobilita <https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Migr-mobility-ukr.pdf>

Každá z těchto verzí má svá metodologická a jiná omezení, která je třeba vzít v úvahu při interpretaci údajů.

Údaj **1,3 milionu osob** pochází ze Státního statistického úřadu a opírá se o průzkum provedený v roce 2017 mezi 20 tisíci ukrajinských domácností vybraných rovnoměrně z celého obyvatelstva (podle metodologie Mezinárodní organizace práce). Týká se však pouze těch migrantů, kteří vyjeli na krátkou dobu, případně těch, kteří vyjeli na delší dobu, ale mají rodinu na Ukrajině.

Ti, kteří vyjeli s rodinou nebo na Ukrajině rodinu nemají, se nedostali do výběrového vzorku, proto je toto číslo **nižší**, než je realita. Podobné výzkumy byly provedené v letech 2012 a 2008 a je tedy možné sledovat vývoj pracovní migrace z Ukrajiny. Například ve srovnání s rokem 2008 se počet migrujících pracovníků snížil.

Údaj Národní banky, **5 až 8% pracovní síly**, je velmi přibližný. Na základě údajů Státního statistického úřadu o počtu pracujícího obyvatelstva, které činí 17,296 milionu osob¹¹, můžeme určit, že uvedený údaj odpovídá asi **865 tisíc až 1 384 milionů lidí**.

Údaj o počtu **4 milionů** pracovních migrantů vychází ze závěrů Centra hospodářské strategie (CHS) z roku 2018. Základem pro tento údaj jsou data Státního statistického úřadu, údaje o pohraničním pohybu a expertní odhady. Při interpretaci těchto údajů je důležité pamatovat na fakt, že z počtu **4,6 milionu migrantů** se v současné nachází v zahraničí pouze **2,6 až 2,7 milionu migrantů**.

Mezinárodní měnový fond ve své zprávě o Ukrajině z ledna 2019 odhadl počet ukrajinských pracovních migrantů na **2 až 3 miliony osob**. Ačkoli nebyla zveřejněna metodologie, kterou bylo tohoto výsledku dosaženo, lze jej považovat za důvěryhodný s ohledem na autoritu instituce.

Podle ukrajinské Státní pohraniční služby od roku 2002 do roku 2018 z Ukrajiny vyjelo a nevrátilo se **6,5 milionu** občanů Ukrajiny. Tento údaj zahrnuje nejen pracovní migraci, ale i stálou emigraci, která není způsobena ekonomickými faktory. Výsledné číslo může být zasaženo jistými chybami ve výpočtu, neboť v období 2014-2015 Ukrajina nekontrolovala významnou část hranice s Ruskem. Je nutné také vzít v úvahu, že „čistý výjezd“ ukrajinských občanů se nerovná úbytku obyvatelstva, neboť v tomto období na Ukrajinu přijížděli cizinci, kteří zde také zůstali.

Údaje „čistého výjezdu“ za poslední dva roky ukazují, že bezvízový režim a růst pracovní migrace nevedly k významnému nárůstu trvalé emigrace. V roce 2017 z Ukrajiny odjelo a nevrátilo se 150 tisíc lidí, v roce 2018 pak 200 tisíc osob. Pro srovnání – v letech 2009 až 2014 odjelo z Ukrajiny v průměru zhruba půl milionu osob, aniž by se vrátili¹².

OSN odhaduje celkový počet emigrantů ukrajinského původu na celém světě na téměř **5 milionů** osob (údaj do roku 2017). Jedná se o součet údajů z oficiálních statistik členských států OSN o počtu občanů Ukrajiny nebo občanů jiných zemí narozených na území

¹¹ Ekonomická aktivita obyvatelstva podle pohlaví, typu lokality a věkových skupin v roce 2018 <http://www.ukrstat.gov.ua/>

¹² Údaje Státní pohraniční služby Ukrajiny

Ukrajiny. Tyto údaje zahrnují nejen pracovní migranty, ale všechny Ukrajince, kteří vyjeli z Ukrajiny od roku 1991.

Průzkum o poměru obyvatelstva k migraci provedený Mezinárodním sociologickým institutem v Kyjevě v roce 2018 ukázal, že **7% obyvatelstva** Ukrajiny v příštích 6 měsících plánuje odjet do zahraničí za účelem dlouhodobého pobytu¹³, ale pouze 62% z nich učinilo konkrétní kroky k realizaci tohoto záměru.

Toto číslo také může zahrnovat Ukrajince, kteří prozatím z Ukrajiny nikdy nevyjeli, i ty, kteří již mají zkušenosti s pracovní migrací a plánují ji zopakovat.

Tabulka 1. Počet pracovních migrantů z Ukrajiny

<i>Počet pracovních migrantů z Ukrajiny</i>	<i>Instituce</i>	<i>Poznámky</i>	<i>Odkaz</i>
1,3 milionu	Státní statistický úřad	Zahrnuje ty, kteří jeli do zahraničí za účelem zaměstnání alespoň jednou za posledních 2,5 let	http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/bl/12/bl_zt_m_2017.zip
5 až 8% celkové pracovní síly	Národní banka Ukrajiny	Přibližně 865 tisíc až 1 384 milionů lidí	https://tinyurl.com/y3zlkjma
4 miliony	Centrum hospodářské strategie (CHS)	Z toho 2,6 až 2,7 milionu je současně v zahraničí	https://ces.org.ua/migration/
2 až 3 miliony	Mezinárodní měnový fond		https://tinyurl.com/y4sy65lg
<i>Celkový počet migrantů z Ukrajiny</i>			
6,5 milionu	Státní pohraniční služba Ukrajiny (SPSU)	počet občanů Ukrajiny v zahraničí od roku 2002 do roku 2018, kteří překročili hranici minus počet vjezdů	Údaje Státní pohraniční služby Ukrajiny o překročení státní hranice
5 milionů (4,964)	OSN	údaj získaný na základě oficiálních dat členských zemí o počtu občanů Ukrajiny nebo narozených na Ukrajině, zahrnuje období od roku 1991	https://tinyurl.com/y65cdyxc

¹³ <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=765&page=1>

Pro představu o počtu pracovních migrantů z Ukrajiny v některých zemích je možné vycházet ze statistik Eurostatu o počtu vydaných povolení k pobytu ukrajinským občanům za účelem zaměstnání¹⁴ Také je možné vycházet ze statistik zemí Visegrádské čtyřky.

Zároveň je třeba mít na paměti, že tyto údaje jsou také neúplné – například v Polsku nebo Maďarsku je cizincům povolena krátkodobá práce bez pracovního povolení. Tyto údaje také nezahrnují osoby v postavení nelegálních pracovníků.

Do jakých zemí odcházejí pracovní migranti z Ukrajiny?

Výše uvedený výzkum Státního statistického úřadu ukázal, že hlavní cílovou zemí pro ukrajinské pracovní migranty se stalo Polsko (38,9%), zatímco do Ruska v letech 2015 až 2017 odjelo pouze 26,3% pracovních migrantů (v minulosti až 43,2%). Je však třeba mít na paměti, že výzkum nebyl v roce 2017 prováděn na Krymu a na okupovaných územích Donbasu, což mohlo vést ke snížení výsledných údajů o pracovní migraci do Ruska.

Vysoký počet migrantů z Ukrajiny dále vyjel do Itálie, České republiky, Maďarska a Portugalska.

Podle Eurostatu bylo nejvíce povolení k pobytu (za účelem zaměstnání, vzdělání, a sloučení rodiny) vydáno v roce 2017 ukrajinským občanům v Polsku (585,4 tisíce), České republice (18,9 tisíce), Maďarsku (7,8 tisíce), a dále v Itálii, Německu, na Slovensku, ve Španělsku a Velké Británii.

Mezi dotazovanými Ukrajinci plánujícími odchod převládají jako cílové země Polsko, Česká republika a Německo, do první desítky ještě proniklo Maďarsko¹⁵.

Z jakých regionů Ukrajiny odcházejí ukrajinští občané nejčastěji?

S pracovní migrace bývá nejčastěji spojována západní část Ukrajiny. Podle výzkumu Státního statistického úřadu provedeného v roce 2017 pocházelo 69% pracovních migrantů ze západu Ukrajiny, nicméně ve srovnání s předchozím průzkumem provedeným v roce 2012 znatelně vzrostl podíl migrantů ze středu a jihu země (o 9%). Počty migrantů odcházejících z městského či venkovského prostředí byly téměř stejné.

Výzkum Státního statistického úřadu také analyzuje složení migrantů podle pohlaví a věku, průměrného čas pobývání v zahraničí, migračních cílů, atd¹⁶.

Vliv pracovní migrace

Ve výše uvedených údajích CES jsou dopady pracovní migrace rozděleny na vlivy pozitivní a negativní. Také jsou rozděleny podle oblastí vlivu - na ekonomickou oblast, sociální oblast a oblast lidského kapitálu.

¹⁴ V roce 2017 obdrželi Ukrajinci v EU 580 000 povolení k prvnímu zaměstnání v EU
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9333446/3-25102018-AP-EN.pdf/3fa5fa53-e076-4a5f-8bb5-a8075f639167>

¹⁵ <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=765&page=1>

¹⁶ Zahraniční pracovní migrace obyvatelstva (podle výsledků modulárního výběrového šetření)
http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/bl/12/bl_ztm_2017.zip

Tabuľka 2. Příkladý dopadů pracovní migrace ¹⁷

<i>Oblast vlivu</i>	<i>Pozitivní vliv</i>	<i>Negativní vliv</i>
Ekonomická	Převody peněz Investice Snížení nezaměstnanosti	Zátěž pro sociální systém Deficit na trhu práce
Lidský kapitál	Získávání nových znalostí a dovedností Motivace ke vzdělávání těch, kteří zůstali	Ztráta lidského kapitálu
Sociální	Zvýšení blahobytu	Změny v rodinách ("Eurosirotci" atd.)

1.2. Pracovní migrace a pracovní migranti v ukrajinských médiích

Mýty, stereotypy, nesrovnalosti

Zkreslení informací se objevuje nejčastěji ve třech oblastech:

- počtu migrujících pracovníků;
- typu migrace (například informace o diaspoře jsou prezentovány jako informace o pracovních migrantech);
- časové období, kterého se údaje o pracovní migraci týkají (například údaje o odjezdech z Ukrajiny za posledních 27 let jsou prezentovány jako údaje za období po roce 2014)

Typickým nedostatkem je terminologická nejednotnost, které narušuje vnímání informací. Například není jasné, zda slovní spojení „migranti vycestovali“ označuje pouze dočasnou pracovní migraci. Význam některých pojmů bývá také posouván při interpretaci sociologických dat, např. „touha vyjet“ či „zvažování emigrace“ bývají interpretovány jako „připravenost emigrovat“.¹⁸

V rámci politické diskuze existuje několik přístupů k pracovní migraci. Proruští politici, případně reprezentanti bývalé vlády, kteří opustili Ukrajinu po revolučních událostech roku 2014, často zdvihají otázku pracovní migrace s cílem dokázat negativní vliv současné vlády. Podobně argumentuje i opozice.

¹⁷ Celá tabulka - CHS, Kolik Ukrajinců vyjelo do zahraničí a co s tím dělat, s. 6 <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Migration-note.pdf>

¹⁸ <https://www.bbc.com/ukrainian/features-40814954>

Dalším typem manipulace charakteristickým především pro ruská a proruská média je zveličování špatných a ponižujících pracovních podmínek ukrajinských migrantů. Ukrajinská migrace tak bývá prezentována jako migrace, pro kterou je typický odchod za prací s nízkou kvalifikací, za pracemi „ponižujícími“ a „špinavými“, jako je například „mytí záchodů“.¹⁹

Příklady manipulací a zkreslení

Nepřesné tvrzení: *Ministr sociální politiky Andrij Reva uvedl, že trvale v zahraničí pracuje 3,2 milionu Ukrajinců a 9 milionů Ukrajinců je zapojeno do sezónní migrace. V zahraničí tedy pracuje do 12 milionů Ukrajinců*²⁰.

Fakt: Počet všech pracujících obyvatel na Ukrajině byl k 1. lednu 2018²¹, podle údajů Státního statistického úřadu 28,7 milionů. Pokud tedy bereme čísla 9 či 12 milionů za relevantní, znamenalo by to, že každý třetí nebo téměř každý druhý zaměstnanec je migrujícím pracovníkem, což je velice nepravděpodobné.

Tyto údaje jsou v rozporu se všemi výše uvedenými údaji Státního statistického úřadu, Státní pohraniční služby Ukrajiny i s výzkumnými odhady počtu pracovních migrantů. Citovaný ministr dále nespecifikuje časové období, ve kterém se podle něj „do sezónní pracovní migrace zapojilo 9 milionů lidí.“

Nepřesné tvrzení: *Ministr zahraničních věcí Pavlo Klimkin řekl, že za jeden rok opustilo Ukrajinu více než 1 milion lidí, tedy průměrně 100 tisíc lidí měsíčně.*

Fakt: Není zde specifikováno, co je myšleno pojmem "opustilo". Není zřejmé, zda se jedná o migrující pracovníky, kteří se chystají vrátit, o studenty, či migranty odcházející natrvalo. Termín „opustit“ je zde sémanticky vnímán jako nevratný odchod. Ministr dále neuvádí zdroj dat. Připomeňme, že podle dat Státní pohraniční služby Ukrajiny činí „čistý výjezd“ od roku 2002 do roku 2018 celkově 6,5 milionu osob, z toho v roce 2018 se jednalo o 200 tisíc osob.

Nepřesné tvrzení: *Nepříliš známé ruskojazyčné médium „Informacionnyj centr“ uvádí, že od roku 2014 opustilo Ukrajinu 8 milionů osob. Odkazuje přitom na facebookový profil bývalého premiéra Ukrajiny Mykoly Azarova, který vychází ze studie Expat Insider*²².

Fakt: Toto tvrzení kombinuje několik typů manipulací. Tvrzení uvedené v titulku článku nevychází z citovaného příspěvku Mykoly Azarova, ale bylo vymyšleno autory článku. Jedná se o manipulaci se zkoumaným časovým úsekem. Expat Insider, na který je v článku odkazováno, je známý projekt organizace Inter Nations, která studuje migraci. Organizace skutečně v roce 2015 zveřejnila studii "Ukrajinci v zahraničí"²³ o ukrajinské migraci, avšak

¹⁹ <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics/43289-soratrik-yanukovicha-zayaviv-scho-ukraintsi-potribni-es-tilki-schob-miti-unitazi.htm>

²⁰ <https://www.depo.ua/ukr/life/na-zarobitki-yizdit-9-mln-ukrayinciv-reva-20181222890315>

²¹ http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_rpu2018xl.pdf

²² <http://infocenter-odessa.com/index.php?newsid=50686>

²³ <https://www.internations.org/expat-insider/2015/ukrainians-abroad>

nikdy nebyla zapojena do kvantitativního výzkumu a počet emigrantů v různých zemích z jejich dat nevyplývá, jak organizace Inter Nations potvrdila na základě dotazu organizace „Evropa bez bariér“. Nepravdivá informace o 8 milionech emigrantů dovolávající se projektu Expat Insider se objevila v ukrajinských médiích v listopadu 2017 a byla publikována v řadě periodik s odkazem na agenturu Interfax-Ukrajina²⁴.

Nepřesné tvrzení: *Ukrajina má pozitivní migrační saldo. V posledních letech do Ukrajiny přijíždí o 11-14 tisíc osob víc, než odjíždí.*²⁵

Fakt: Oficiální údaje Státního statistického úřadu o pozitivním saldu migrace vycházejí z údajů o zápisu bydliště do územních registrů. Mnozí ukrajinští občané však cestují do zahraničí, aniž by si změnili místo registrace. Cizinci, kteří přijíždějí na Ukrajinu ke studiu nebo za prací se však musí zaregistrovat k pobytu. Migrační saldo vycházející z těchto dat proto neodráží skutečný stav věci. Do roku 2010 "čistý příjezd" cizinců výrazně převyšoval odchod ukrajinských občanů.

Na tomto místě je nezbytné zmínit jistý postup, který, ačkoliv není přímo nepřesným nebo zkreslujícím tvrzením, je součástí diskurzu vedoucího k nadsazování objemu pracovní migrace.

«**Krvácení**» je autorská metafora novinářů Julie Mostové a Sergeje Rachmanina («Zrcadlo týdne»), která se po zveřejnění stejnojmenného článku²⁶ v lednu 2018 stala notoricky užívanou v žurnalistice věnované migračnímu tématu a měla velmi silný ohlas – jednotlivé teze článku se dostaly k milionům čtenářů. Navzdory kvalitní analytické části (článek vychází ze sociologických údajů získaných ze speciálně provedeného výzkumu) byl tento text kritizován za nesprávnou interpretaci dat, jejich zasazování do předem připraveného kontextu a značnou sugestivnost (1²⁷, 2²⁸).

Také v titulcích a textech online médií se, stejně jako v politické rétorice, aktivně využívá řada populárních metafor o pracovní migraci, které mají většinou negativní zabarvení: „**odliv mozků**“, „**odliv pracovních sil**“, „**hlad po personálu**“, „**odliv rukou**“.²⁹

Pracovní migrace - co chybí v médiích

Ukrajinská média se sice věnují tématům týkající se pracovní migrace, a to jak kvalitně, tak i nepravdivě či manipulativně, mnoho dalších důležitých témat však není v médiích dostatečně zastoupeno.

²⁴ <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2017/11/30/7074407/>

²⁵ https://zn.ua/UKRAINE/saldo-migracii-v-ukraine-polozhitelnoe-ekspert-311184_.html

²⁶ https://dt.ua/internal/krovotecha-chomu-ukrayinci-pokidayut-svoyu-krayinu-267394_.html

²⁷ <https://voxukraine.org/uk/krovotecha-diagnoz-bez-analizu-retsenziya-sotsiologa-na-rezonansnu-stattiyu-dzerkala-tizhnnya/>

²⁸ <http://noksfishes.info/landing/mediaresponsibility.html>

²⁹ <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/go/article/view/13294/18435>

Nedostatečného pokrytí v médiích se dostává například tématu mezistátních dohod s Ukrajinou týkajících se **pracovního práva a sociálního zabezpečení** (mzdy, sociální záruky, důchody), což je důležité téma pro všechny pracovní migranty a jejich rodiny.

V médiích se málo hovoří o **legálním zaměstnání, jeho pravidlech** a o **právech najatých pracovníků** v jiných státech. Tyto informace nejčastěji šíří veřejné organizace, které působí v oblasti boje s obchodováním s lidmi a v oblasti zaměstnanosti³⁰, média se však tématům jako je například práce v Maďarsku, České republice a na Slovensku příliš nevěnují.

Na Ukrajině již tři roky platí zákon „**O vnější pracovní migraci**“ a dva roky existuje **Akční plán k zajištění reintegrace pracovních migrantů a jejich rodin do společnosti**³¹, Tyto nástroje nabízí řadu opatření mířících k regulaci procesů pracovní migrace, zejména pokud jde o shromažďování údajů, mechanismy informování pracovních migrantů o pracovních příležitostech a jejich právech a znovuzačlenění vracejících se migrujících pracovníků.

Monitorování implementace tohoto zákona má významný informační potenciál jak na centrální úrovni, tak na místní úrovni. Například v roce 2017 se „Evropa bez bariér“ dotazovala šesti okresních správ na jihu a západu země na dodržování tohoto zákona, aby zjistila, že v žádné oblasti místní orgány neprovedly opatření se týkající reintegrace³².

Ekonomické a sociální důsledky vnější pracovní migrace jsou mnohem širší, než převody měn, odliv mozků a „krvácení“, avšak o řadě z nich novináři neposkytují žádné informace.

V ukrajinském mediálním prostoru prakticky neexistují žádné analýzy **politik minimalizace negativních účinků pracovní migrace a rozvoje pozitivních účinků** pracovní migrace. Řadu zajímavých doporučení týkajících se ekonomických a organizačních mechanismů pro reintegraci migrantů lze nalézt v již zmíněném článku "Krvácení" a studiích CHS.

Dalším doporučeným opatřením je lepší mediální pokrytí fenoménu pracovní migrace s ohledem na **osobní zkušenosti a příběhy**. Existují i negativní příběhy týkající se obětí obchodování s lidmi, špatných pracovních podmínek migrujících pracovníků³³, ale i příběhy pozitivní i neutrální, které se snaží bořit stereotypy. V této souvislosti uveďme například fotografický projekt o ukrajinských migrantech v Polsku, který poněkud nabourává zažitý obraz ukrajinských pracovních migrantů jako „stavebních dělníků“ a „uklízeček“³⁴. Negativní příběhy často tematizují podvodná jednání nebo vykořisťování, avšak již neřeší příčiny

³⁰ https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2017/05/EwB_Brochure4_2017-1.pdf

³¹ <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249919575>

³² <https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Zvit-ostatochnyj.pdf>

³³ <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/na-zarabotki-v-rabstvo-polsha-odin-iz-liderov-evropy-po-torgovle-lyudmi-1157289.html>

³⁴ <https://birdinflight.com/ru/vdohnovenie/fotoproect/20180710-ukranians-in-poland.html>

takovýchto jevů, což vede k jen obtížnému hledání doporučení, jak se těmto situacím vyhnout.

Pozitivní příběhy se často omezují jen na příběh úspěchu v jiné zemi, již méně vypravují například o migrantovi-investorovi, který si vydělal peníze, vrátil se domů a otevřel svůj vlastní podnik.

Vyplnění těchto informačních mezer by mohlo přispět k většímu porozumění a lepšímu přístupu k fenoménu pracovní migrace tak, aby byly minimalizovány negativní efekty pracovní migrace a naopak podporovány ty pozitivní.

Je k dispozici málo dat k tomu, aby bylo možno kvalifikovaně popsat pozitivní a negativní aspekty pracovní migrace. Stejně tak se nám nedostává relevantních dat o počtech ukrajinských pracovních migrantů, o době, kterou tráví v zahraničí, o výši příjmů, jejich věku, vzdělání a pohlaví. Tento informační deficit nahrává šíření dezinformací. Abychom se tomuto vyhnuli, je žádoucí pracovat pouze se spolehlivými zdroji a věnovat úsilí komplexnímu prověřování pravdivosti informací ve veřejném prostoru, a také intenzivně vyhledávat nová témata a přístupy, které nám umožní nahlédnout na problematiku pod jiným úhlem.

Pavel Kravchuk, nevládní organizace "Evropa bez bariér", Ukrajina

2. MIGRACE Z UKRAJINY DO ČESKÉ REPUBLIKY – MÝTY A FAKTA

2.1. Migrace z Ukrajiny do České republiky ve veřejném diskurzu

Ukrajina a Česká republika mají dlouhou historii migračních vztahů trvajících nejméně 150 let. Od roku 1990 byla migrace z Ukrajiny do České republiky především z ekonomických důvodů. V poslední době se však tato situace změnila, a česká média a politici někdy spojují ukrajinskou migraci s napjatou situací na východě Ukrajiny. První část tohoto článku se bude věnovat především specifickým ukrajinské migrace, která reflektují bezpečnostní situaci na východě Ukrajiny, dále se budeme věnovat tomu, jak na tuto situaci reagují čeští politici, a zmíníme také pracovní migraci.

Někteří čeští politici hovoří o uprchlících z východní Ukrajiny jako o osobách, které bychom měli přijmout v České republice oproti uprchlíkům ze Středního východu.

V tomto duchu hovoří především český prezident Miloš Zeman, který označil Ukrajince za "nám blízké původem a pracovitostí" a premiér Andrej Babiš, který kupříkladu v situaci, kdy byl dotázán na přijetí 50 sirotek z válkou postižené Syrie, tuto možnost odmítl a mimo jiné prohlásil: „A když už jsme u těch sirotek, proč zase někdo pomíjí válku na Ukrajině? Tam nejsou? Tak proč bychom se měli starat právě o Syřany?“³⁵

Počet osob z Ukrajiny, kterým byl udělen azyl či doplňková ochrana (tedy jedna z forem mezinárodní ochrany), se prudce navýšil v roce 2014, tedy v roce, kdy ve východní části Ukrajiny začal konflikt podporovaný Ruskem. V průběhu tohoto roku Česká republika poskytla azyl 25 ukrajinským občanům a dalším 119 Ukrajincům byla udělena doplňková ochrana. Vrcholu, kdy bylo uděleno 174 doplňkových ochranných a 7 azylů, bylo pak dosaženo v roce 2015, od té doby počet kladně rozhodnutých žádostí o mezinárodní ochranu soustavně klesá, v roce 2018 byl udělen azyl 6 osobám z Ukrajiny a doplňková ochrana poté 12 osobám.

Tato čísla jsou však zcela zanedbatelná ve srovnání s počtem Ukrajinců, kteří v České republice pobývají na základě udělených pobytových oprávnění mimo udělené mezinárodní ochrany, tedy na základě uděleného přechodného či trvalého pobytu.

Je tedy patrné, že se jedná především o ekonomickou migraci a někteří politici se pouze zaštiťují slovy o pomoci osobám z východu Ukrajiny především proto, aby mohli odmítnout pomoc osobám z Blízkého Východu.

Zvláště, když nejen že znatelně klesají počty udělených azylů a doplňkových ochranných, jak je uvedeno výše, ale na základě našich zkušeností dochází také k tomu, že osobám, kterým

³⁵https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/andrej-babis-sirotci-syrie_1809151129_pj, <https://www.e15.cz/clanek/domaci/zeman-do-dobrovolnych-kvot-by-meli-byt-pocitani-i-ukrajinci-1228066>

byla doplňková ochrana udělena, již není prodlužována, s odůvodněním, že mají možnost vnitřního přesídlení v rámci Ukrajiny.

Tabulka 4. Poskytování útočiště a další ochrany v České republice³⁶

<i>Rok</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>
Počet žadatelů o mezinárodní ochranu	707	1156	1525	1478	1450	1702
Počet žadatelů z Ukrajiny	146 20,7%	515 44,4%	515 45,5%	507 34,3%	435 30%	415 24,4%
Azyl udělen (občané Ukrajiny)	9	25	7	5	8	6
Doplňková ochrana (občané Ukrajiny)	0	119	174	46	25	12

Tabulka 5. Občané Ukrajiny, kteří obdrželi povolení k přechodnému a trvalému pobytu v České republice

<i>Rok</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>
Počet Ukrajinců s přechodným pobytem	36591	30357	28416	29036	33992	46713
Počet Ukrajinců s povoleným trvalým pobytem	68648	74031	77603	81209	83488	84996
Počet cizinců s povoleným pobytem	441536	451923	467562	496413	526811	566931
Z toho Ukrajinců	105239 23,8%	104388 23,1%	106019 22,7%	110245 22,2%	117480 22,3%	131709 23,2%

2.2. Pracovní migrace z Ukrajiny, statistika a popis v médiích

Výraznější prostor v médiích tedy zabírá téma ekonomické migrace z Ukrajiny. Ekonomická situace je hlavním tzv. „push“ faktorem, tedy okolností, která migranty nutí odejít ze své země.

V případě Ukrajinců je to právě špatná ekonomická situace, nepříznivá politicko-bezpečnostní situace, obava z organizovaného zločinu a nedostatečná ochrana zaměstnanců související s tím, že značná část závislé činnosti je na Ukrajině vykonávána

³⁶<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocní-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx>

„neformálně“ – odehrává se mimo právní rámec a je často spojena s prostředím šedé ekonomiky a mnohdy i s prostředím zločinu.

„Pull“ faktory, tedy důvody, pro které si migranti volí jako svůj cíl konkrétní zemi, jsou v případě České republiky zejména relativně příznivá a stabilní ekonomická situace, kulturní a jazyková blízkost a již zmíněná dlouhá tradice migračních vztahů.

Díky ní zde existují sociální sítě Ukrajinců již usazených v České republice, které usnadňují integraci nově příchozích.³⁷

Statistické údaje ukazují některé tendence v pracovní migraci. Mírně se zvětšuje podíl ukrajinských občanů na celkovém počtu cizinců v postavení zaměstnanců, naopak se mírně zmenšuje jejich podíl na počtu podnikajících cizinců v České republice. Obecně se však zvyšuje podíl ukrajinských občanů, kteří využívají český vzdělávací systém³⁸.

Tento trend pravděpodobně souvisí se zvyšujícím se počtem ukrajinských občanů s trvalým pobytem³⁹. Z České republiky se tak pro Ukrajince stává země, která neslouží pouze jako cíl pracovní krátkodobé migrace, ale i jako nový domov, kde se ukrajinští občané usazují trvale se svými rodinami. Ukrajinští občané se v ČR zaměřují na výrobu, stavebnictví a sezónní práci⁴⁰.

Migrace z důvodu zaměstnání

Přestože tedy někteří politici mluví o podpoře osob z Ukrajiny, a přestože migrace do České republiky z Ukrajiny je především z ekonomických důvodů, je třeba v první řadě uvést, že Česká republika je poměrně restriktivní, co se týče možnosti udělení zaměstnanecké karty a tedy možnosti pro cizince zde legálně pracovat a žít.

Již podání žádosti o zaměstnaneckou kartu je nyní velmi obtížné. Podání žádosti klasickou cestou, tedy objednáním se na zastupitelský úřad, je velice komplikované a tento postoj je často kritizován podnikateli, zvláště nyní, v době, kdy je v České republice komplikované sehnat zaměstnance a zažíváme období rekordně nízké nezaměstnanosti⁴¹.

Podat žádost tímto způsobem je možné pouze ve Lvově, a kapacita je pouhých 15 podaných žádostí týdně, navíc opět možnost rezervování si termínu je velice složitá a dle nám známých informací opět spojena s korupcí.

³⁷ p. 54-5, Drbohlav, Dušan, ed. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace - remittance - (rozvoj)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2995-7.

³⁸ Správy o situácii v oblasti migrácie a integrácie Ministerstva vnútra Českej republiky
<https://www.mvcr.cz/migrace/docDetail.aspx?docid=21620122&doctype=ART>

³⁹ Stanovisko autora vychází ze statistik Ministerstva vnitra České republiky. Například v České republice dochází k nárůstu počtu ukrajinských dětí navštěvujících předškolní, základní a střední školy

⁴⁰ p. 59-60, Drbohlav, Dušan, ed. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace - remittance - (rozvoj)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2995-7

⁴¹https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost_nezamestnanost_prace

Tabulka 6. Občané Ukrajiny v České republice - zaměstnanost a podnikání

<i>Rok</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
Držitelé zaměstnaneckých karet	-	9138	14391	24753
Držitelé zaměstnaneckých karet - občané Ukrajiny	-	4807 (52,2%)	6587 (45,8%)	11382 (46,6%)
Počet podnikajících cizinců	83569	83862	85628	87228
Počet podnikajících cizinců - občané Ukrajiny	23639 (28,3%)	22796 (27,2%)	22150 (25,9%)	21746 (24,9%)
Počet cizinců v postavení zaměstnanců	260999	323244	382889	472354
Počet cizinců v postavení zaměstnanců - občané Ukrajiny	35319 (13,5%)	41847 (12,9%)	54571 (14,3%)	81695 (17,3%)

“Projekt Ukrajina” a “Režim Ukrajina”

Většina zaměstnaneckých karet je vydávána prostřednictvím tzv. programů «Projekt Ukrajina» a «Režim Ukrajina». Oba projekty jsou realizovány Ministerstvem zahraničních věcí a Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR. Cílem projektu «Režim Ukrajina» je zjednodušit proces žádosti o pracovní kartu pro kvalifikované odborníky, zatímco «Projekt Ukrajina» je zaměřen na vysoce kvalifikované pracovníky.

Odlišnost těchto projektů spočívá v tom, že nejdříve podává žádost zaměstnavatel v České republice, a teprve po určitém „předschválení“ této žádosti je žadatel o zaměstnaneckou kartu pozván na zastupitelský úřad, kde podá žádost o zaměstnaneckou kartu. Hlavním důvodem, proč byl tento systém spuštěn, byla snaha řešit korupci, která se vyskytovala v souvislosti s podáním žádostí o pobytová oprávnění, a pak také možnost zrychlit celé řízení.

Rychlost vydání zaměstnanecké karty se však zásadním způsobem nezměnila, v roce 2017 trvalo řízení o žádosti o udělení zaměstnanecké karty prostřednictvím programů «Projekt Ukrajina» a «Režim Ukrajina» více než čtyři měsíce. Oba projekty mají zároveň svá omezení, například «Režimu Ukrajina» se nemohou účastnit společnosti, u kterých je na hlavní pracovní poměr zaměstnáno méně než 6 lidí a zároveň je vyžadována alespoň dvouletá existence společnosti⁴².

Mezi kritiky jak přílišné byrokracie při zaměstnávání cizinců, tak příliš malého počtu vydaných zaměstnaneckých karet patří především zaměstnavatelé. Kupříkladu Vladimír Dlouhý, předseda České hospodářské komory a bývalý ministr průmyslu České republiky,

⁴² <https://www.komora.cz/obchod-a-sluzby/prace-cizinci/rezim-ukrajina/>

uvedl, že 88% zaměstnavatelů si stěžuje na přílišnou délku celého procesu⁴³. Právě kvůli apelu zaměstnavatelů, ale také i kvůli rekordně malé míře nezaměstnanosti prudce roste kvóta pro vydání zaměstnaneckých karet v rámci programů Projekt a Režim Ukrajina, v roce 2016 to bylo 3 800 zaměstnanců z Ukrajiny, v roce 2017 9 600 zaměstnanců, v roce 2018 19 600 a konečně v roce 2019 by se mělo jednat o 40 000 zaměstnanců⁴⁴. Tento trend podporuje i premiér Andrej Babiš, přičemž v podnicích, které patří do svěřeneckého fondu, který Andrej Babiš založil, je velké množství Ukrajinců zaměstnáno.

Je třeba poznamenat, že Česká obchodní komora zřídila ve Lvově asistenční kancelář, jejímž cílem je pomoci českým podnikatelům na jedné straně najít správné zaměstnance na Ukrajině, a na druhé straně pomáhat potenciálním zaměstnancům při podání žádosti. Ambiciózním cílem této kanceláře je nahradit pochybné agentury, které v této oblasti působí.⁴⁵

Nelegální zaměstnávání

V souvislosti s nedostatkem pracovníků na trhu práce v České republice a s obtížným získáváním zaměstnanců ze zahraničí dochází také k tomu, že ve velké míře jsou cizinci zaměstnávání ilegálně.

V Česku přibývá nelegálně pracujících cizinců ze zemí mimo Evropskou unii, zatímco v roce 2017 jich kontroly odhalily přibližně 1 900, za rok 2018 se již jednalo o 3 600 cizinců. Pro srovnání za minulý rok kontroly odhalily 700 nelegálně pracujících občanů České republiky a 200 cizinců ze zemí Evropské unie. Dle odhadů Asociace pracovních agentur, pracuje v České republice až 250 000 cizinců nelegálně.⁴⁶ Celkově bylo za umožnění nelegální práce minulý rok pokutováno přibližně 500 subjektů a pokuty byly uloženy v souhrnné výši přes 150 000 000 Kč.⁴⁷

Pokud bychom měli uvést národnostní skladbu cizinců, u nichž byla prokázána nelegální práce, jednalo se v 2 873 případech o občany Ukrajiny, 285 občanů Vietnamu a 197 občanů Moldávie.⁴⁸ Jak je tedy vidět, jedná se především o občany Ukrajiny, kterým byla v České republice prokázána nelegální práce. Většina těchto Ukrajinců přišla do České republiky právě z Polska, přesný počet ovšem není dohledatelný.

⁴³<https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/dva-roky-od-spusteni-rezimu-ukrajina-program-pomohl-rade-firem-115433.html>

⁴⁴ <https://archiv.ihned.cz/c1-66295790-praci-v-cesku-muze-nove-ziskat-az-40-tisic-ukrajincu-rocne-podle-hospodarske-komory-by-ale-kvota-mela-byt-alespon-dvojnásobna>

⁴⁵ <https://www.khkmsk.cz/hospodarska-komora-otevrela-asistencni-kancelare-na-ukrajine-a-v-srbsku/>

⁴⁶ <https://archiv.ihned.cz/c1-66492970-u-nelegalu-to-mame-za-polovinu-a-hned-v-cesku-pracuje-nelegalne-az-ctvrt-milionu-cizincu-firmy-volaji-po-zjednoduseni-pravidel>

⁴⁷ Státní úřad inspekce práce – Zpravodaj, number 1/2019, accessible at http://www.suip.cz/_files/suip-80e133d686b0d976fada930a5477ebfd/zpravodaj_1_19.pdf

⁴⁸ Vid. poznámka 68

V této souvislosti můžeme zmínit tzv. kauzu Rohlík, která byla ve své době velice medializována. V této kauze se jednalo o to, že při kontrole ve společnosti Rohlík, tedy největšího online supermarketu, bylo zadrženo a poté vyhoštěno za jeden rok 85 zaměstnanců, kteří byli občany Ukrajiny. Tito zaměstnanci měli polská víza, s kterými sice mohou dočasně pobývat na území České republiky, ovšem nemůžou zde pracovat. Toto je ostatně velmi častá situace, kdy právě občané Ukrajiny, kterým bylo vydáno vízum Polskem, pracují v České republice, byť toto vízum k výkonu zaměstnání na území České republiky neopravňuje. Mýtus, že polská víza umožňují pracovat v České republice, je velmi rozšířen mezi ukrajinskými občany a aktivně ho využívají nelegální zprostředkovatelé.

Tento mýtus je škodlivý nejen pro české občany a pro podnikatele, ale také do značné míry pro ukrajinské občany, kteří migrují do České republiky.

Petr Bišof, David Krotíl, Poradna pro integraci, Česká republika

3. MÝTY A STEREOTYPY O UKRAJINSKÉ PRACOVNÍ MIGRACI DO POLSKA

Kratký výklad analytické poznámky Myroslavy Keryk, Nadace Naše volba

V Polsku došlo k několika důležitým změnám v politice migrace a v postojích politických lídrů k migrantům. Rok 2015 byl rokem prezidentských a parlamentních voleb v Polsku, které se časově shodovaly s migrační krizí v EU v důsledku války v Sýrii. Během voleb strana "Právo a spravedlnost" ve své kampani použila rétoriku proti migrantům a vytvořila negativní pozadí o uprchlících a migrantech.

Obecně je rétorika dvojí. Na jedné straně politici tvrdí, že Polsko přijalo 1-2 miliony ukrajinských uprchlíků (nebo v pozdější verzi, ukrajinských ekonomických migrantů) a na druhé straně politici z ministerstev zodpovědných za trh práce, rozvoj a ekonomiku tvrdí, že Polsko potřebuje více ukrajinských migrantů na trhu práce. Navíc je, dle nich, třeba přilákat zaměstnanců nejen z Ukrajiny, ale také z Indie, Bangladéše a dalších asijských zemí.

Polsko má nejotevřenější přístup na trh práce v EU, zejména pokud jde o dočasnou práci pro občany zemí Východního partnerství, a Ukrajinci jsou hlavní skupinou, která využívá této příležitosti k práci v Polsku i jako přístup do EU.

Mýty o pracovní migraci z Ukrajiny

1. Polští politici často říkají, že Polsko přijalo asi 2 mil. ukrajinských uprchlíků, a tím ospravedlňují nepřijetí uprchlíků z jiných zemí. Nicméně skutečný počet uprchlíků z Ukrajiny v letech 2014-2019 je 107 lidí. Ten rozdíl vysvětluje zaměnitelné použití termínů „uprchlík“ a „migrant“.

Premiéři Polska tvrdí, že Polsko „přijímalo“ ukrajinské migranty nebo uprchlíky. Přijetí znamená poskytnutí nějaké integrační podpory, ale v případě ukrajinských migrantů (v případě podání Beaty Šidlo „uprchlíků“) je nepravděpodobné, že by jim byla poskytována alespoň některá pomoc při integraci. Vláda považuje ukrajinskou pracovní migraci za humanitární pomoc, ale ve skutečnosti migranti vyplňují mezery na polském trhu práce, platí daně a podporují polskou ekonomiku.

2. Místopředseda polského Sejmu Stanisław Tyśka uvedl, že v Polsku umírají lidé z důvodu neodborné péče nekvalifikovaných ukrajinských zdravotních sester. Ve skutečnosti Ministerstvo zdravotnictví Polska neeviduje žádný případ úmrtí z důvodu pochybení ukrajinských zdravotních sester. Ke dnu 31. prosince 2017 v Polsku navíc pracovalo pouze 82 zdravotních sester a 8 porodních asistentek z Ukrajiny.

3. Častým tvrzením je, že ukrajinští pracovní migranti zabírají pracovní místa Polákům. Míra nezaměstnanosti v Polsku je však pouze 3,7%, a podle předpovědí do roku 2025 se zemi nebude dostávat 1,5 milionu zaměstnanců. Už dnes Polsko potřebuje více zaměstnanců než je v současné době na trhu práce, a to včetně Poláků, Ukrajinců a dalších pracovních migrantů.

4. Médii také obíhá tvrzení, že kvůli migrantům z Ukrajiny se zpomaluje růst mezd v Polsku. Skutečným důvodem je změna struktury trhu práce, kde se staly rozšířenými agentury dočasného zaměstnávání (TWA), které vyhledávají méně náročné zaměstnance, kteří souhlasí s prekarizovanou (nestabilní a nezaručenou) prací, snížením platu a prodloužením pracovní doby. Takto ovšem pracují jak Poláci, tak i cizinci.

Počet Ukrajinců v Polsku

Přesný počet občanů Ukrajiny bydlících legálně v Polsku není známý z důvodu dočasnosti a cirkulující povahy této migrace. Ukrajinci často kombinují různá povolení k pobytu a bezvízový režim, proto se jedna osoba může objevit ve statistikách různých institucí. 179 154 Ukrajinců dostalo povolení k ubytování v Polsku v roce 2018. Většina dočasných povolení vydaných v roce 2017 a 2018 souvisí s prací (77% a 73%).

Postoj k pracovní migraci z Ukrajiny

Několik institucí provádí pravidelný výzkum postojů Poláků k některým národům, včetně Ukrajinců. Institut pro veřejné otázky ve svém výzkumu poukázal na zvýšení pozitivního postoje vůči Ukrajincům v letech 2000 až 2013. Ale jejich nejnovější výzkum však ukazuje, že sympatie klesly o 20% oproti roku 2013. Takové změny lze vysvětlit "politikou historické paměti", kterou vládní strana "Právo a spravedlnost" realizuje ve vztahu k Ukrajině od příchodu k moci v roce 2015.

Průměrná mzda migrujícího pracovníka

Otázka platů ukrajinských migrantů je kontroverzní a spekulativní. Šetření agentury dočasného zaměstnání PersonnelService ukazují, že v druhé polovině roku 2018 vydělalo 30,4% Ukrajinců 2501-3000 zlotých měsíčně netto, 29,7% vydělalo 3001-3500 zlotých, 19,7% dostalo 1551-2500 zlotých, 15,5% mělo více než 3501 zlotých a 4,7% méně než 1550 zlotých. Průměrný výdělek v Polsku v roce 2018 činil 4 864 zlotých, což je přibližně 3500 zlotých netto za měsíc. Takže asi 30% Ukrajinců, kteří pracovali na TWA, vydělalo průměrnou mzdu. Ale většina ukrajinských migrantů pracuje v souladu s občanským právem, nikoli zákoníkem práce, to znamená, že pracují na základě občanskoprávní smlouvy, samostatné výdělečné činnosti a zaměstnání prostřednictvím dočasných agentur. Většině ukrajinských pracovníků se platí za hodinu nebo za jednotku práce, a aby získali takovou mzdu jakou dostanou Poláci, měli by pracovat 10-12 hodin denně, 6 dní v týdnu. Poláci často nepracují prostřednictvím agentury, ale na základě pracovní smlouvy, která je upravena zákoníkem práce.

4. MÝTY A STEREOTYPY O UKRAJINSKÉ PRACOVNÍ MIGRACI DO MAĎARSKA

Kratký výklad analytické poznámky Adam Guldí, Maďarská evropská společnost

Procesy migrace mezi Ukrajinou a Maďarskem byly v poslední době zintenzivněny díky společné historii a vzorům, geografické blízkosti a hospodářskému rozvoji Maďarska, které čelilo nedostatku pracovníků.

V kontextu situace v Maďarsku je však důležité poznamenat, že zintenzivnění migrace z Ukrajiny našlo zemi ve zvláštní historické a politické situaci. Evropská migrační krize, která začala v roce 2015, nenechala Maďarsko stranou: Protože země je na balkánské migrační cestě, v roce 2015 prošel značný počet uprchlíků územím Maďarska. Tento proces se rychle stal klíčovou otázkou pro domácí politiku. V rétorice maďarské vlády byl fenomén migrace úzce propojený s nejistotou, nebezpečím a zánikem obyčejného a bezpečného světového pořádku.

Přestože Maďarsko je tranzitní zemí a nikdy nebylo skutečným místem určení pro uprchlíky a migranty z Blízkého východu, od roku 2015 zde anti-imigrační hlasy začaly získávat více a více síly

Reálná politika je však zcela jiná, v Maďarsku největší rozpor ve vztahu k zahraničním pracovníkům spočívá v roztržce mezi rétorikou vedenou vládou, zaměřenou na voliče, a skutečnou činností v zahraniční politice. V roce 2016 byl vládou spuštěn specializovaný program pro přilákání ukrajinských pracovníků, na který bylo vynaloženo 450 milionů forintů.

V rámci tohoto programu byly kupříkladu otevřeny úřady práce na Ukrajině, vytvořila se databáze a byla dokonce zorganizována přeprava pro pracovníky z Ukrajiny. Dále vláda umožnila ukrajinským specialistům pracovat v deficitních oblastech (IT, řidiči, stavitelé, krejčí, tesaři, zdravotní sestry, atd.) bez pracovního povolení po dobu tří měsíců.

Ačkoliv v politické rétorice o migraci se diskuse týká téměř výhradně žadatelů o azyl z Afriky a Blízkého východu, kteří jsou v diskurzu zobrazeni jako potenciální hrozby, pravdou je, že převážná většina občanů, kteří nejsou občany EU a chtějí pracovat nebo se usadit v Maďarsku, pocházejí ze sousedních zemí, zejména ze Srbska a Ukrajiny. Podle Ústředního statistického úřadu Maďarska (HCSO) tak jen v roce 2018 žilo v Maďarsku 2 400 srbských a 6 100 ukrajinských občanů.

I když jsou ukrajinští migranti v politické komunikaci a médiích málo výrazní, představují převážnou většinu zahraničních pracovníků, kteří přicházejí do Maďarska. Současně se o ukrajinských pracovnících šíří stereotypy - například, že při příjezdu do Maďarska pracují Ukrajinci tvrději, vykonávají přesčasové práce i bez smlouvy a přispívají ke snížení platů.

Zajímavé jsou také statistiky věnující se udělení maďarského státního občanství Ukrajincům, které ukazují značné výkyvy mezi roky 2009 až 2017. Tento počet udělených občanství prudce vzrostl v roce 2011, kdy 2189 Ukrajinců obdrželo maďarské občanství, pokles začal v roce 2012, poté v roce 2013 a 2014 se tento ukazatel snížil téměř

dvojnásobně (občanství bylo uděleno 894 osobám ukrajinské národnosti v roce 2013 a 858 osobám v roce 2014) a tento počet dále klesal (386 osob v roce 2015), v roce 2017 bylo maďarské občanství uděleno téměř 186 Ukrajincům, takže je možné konstatovat, že maďarské občanství se v posledních letech stalo pro Ukrajince méně atraktivní.

Je však nutné zmínit, že statistika získávání občanství HSKO není úplná, neboť mnoho občanů Ukrajiny ze Zakarpatí získalo po přijetí zákona o občanství v roce 2011 maďarské občanství, přičemž jejich počet v roce 2015 byl odhadován na více než 90 tisíc lidí.

V Polsku došlo k několika důležitým změnám v politice migrace a v postojích politických lídrů k migrantům. Rok 2015 byl rokem prezidentských a parlamentních voleb v Polsku, které se časově shodovaly s migrační krizí v EU v důsledku války v Sýrii. Během voleb strana "Právo a spravedlnost" ve své kampani použila rétoriku proti migrantům a vytvořila negativní pozadí o uprchlících a migrantech.

5. REALITA UKRAJINSKEJ PRACOVNEJ MIGRÁCIE NA SLOVENSKU

Kratký výklad analytické poznámky Tomáše Madlenaka (Thomas Madlenak) a Tatiany Chovacové (Slovenská asociace pro zahraniční politiku)

Téma migrace hraje důležitou roli v sociálním diskurzu Slováků po imigrační krizi v roce 2015. Migrace a migrační krize byly pro společnost během posledních všeobecných voleb v roce 2016 důležitými otázkami. Atmosféra je spíše nepřátelská vůči migrantům, především pak proti migrantům z muslimských a afrických zemí.

Slovenská ekonomika zároveň potřebuje více zaměstnanců, míra nezaměstnanosti je nejnižší v celé historii, podle Ministerstva práce, sociálních vztahů a rodiny Slovenské republiky dosáhla v lednu 2019 míra nezaměstnanosti pouze 5,26%. Počet volných pracovních míst rychle roste, v březnu 2019 dosáhl tento počet 95 tisíc, což částečně vysvětluje zvýšenou poptávku po pracovnících ze zahraničí, vyžadováni jsou především operátoři a montéři strojů a zařízení (42%), a také pak kvalifikovaní pracovníci a řemeslníci (22%).

V důsledku toho slovenská vláda v květnu 2018 změnila právní předpisy týkající se zaměstnanosti tak, aby došlo k navýšení počtu zaměstnanců ze států mimo Evropskou unii. Jednak se zkrátila doba, po kterou je volná pracovní pozice dostupná pouze pro občany Slovenska, a to sice z 30 dnů na 20 dnů. Dále pak zaměstnavatel musí prokázat, že se nedopustil nelegálního zaměstnávání alespoň dva roky před podáním žádosti (dříve se jednalo o pět let).

Aktualizovaný zákon zavedl i institut "nedostatkových povolání". Zaměstnavatelé nemusí písemně informovat místní úřad práce o dostupnosti volného pracovního místa před zaměstnáváním cizinců pro určité profese a v okresech s mírou nezaměstnanosti nižší než 5%. Tato možnost je však k dispozici pouze zaměstnavatelům, kteří zaměstnávají méně než 30% cizinců.

Vláda SR v listopadu 2018 souhlasila s dalšími změnami právních předpisů v oblasti práce a pobytu cizinců s cílem usnadnit zaměstnávání státních příslušníků třetích zemí. Nejdůležitější změnou bylo zkrácení času na vyřízení žádosti o povolení k přechodnému pobytu z 90 na 30 dnů v případě zaměstnání v deficitních sektorech. Tato změna vstoupila v platnost 1. ledna 2019. Zároveň snížili počet dokumentů a byrokracie při podávání takové žádosti.

Ukrajinci se příliš nezapojují do veřejné debaty o migraci. Přitom Ukrajinci zároveň tvoří největší skupinu cizinců na Slovensku, do konce roku 2018 měli Ukrajinci 24 913 platných povolení k dočasnému a trvalému pobytu na Slovensku, Češi - 10 970, Srbové - 10 608, Maďaři - 8 503, a Rumuni - 7 420.

Podle oficiálních statistik bylo na Slovensku v roce 2018 zaměstnáno 11 882 Ukrajinců. Ukrajinci většinou pracují jako operátoři a montéři strojů a zařízení (5757). Na druhém místě jsou kvalifikovaní pracovníci a řemeslníci (dohromady 2041). Dále asistenti a nekvalifikovaní

pracovníci (1371), specialisté (999) a pracovníci služeb a obchodu (758). Průměrné mzdy v těchto odvětvích v roce 2018 činily 1005 € pro operátory a montéry strojů, 1078 € pro kvalifikované pracovníky a řemeslníků, 650 € pro asistenční práce, 1418 € pro specialisty a 775 € pro zaměstnance ve službách a obchodě.

Slovensko zároveň prijalo len niekoľko desiatok migrantov prostredníctvom systému povinného rozdeľovania žiadateľov o azyl v EÚ. Krajina však dnes potrebuje dodatočnú pracovnú silu, bez ktorej sa hospodársky rast už teraz spomaľuje. Vláda preto už prijíma opatrenia na prilákanie viac ekonomických migrantov, najmä z krajín mimo EÚ (ale slovanských), ako je Srbsko a Ukrajina.

UKRAJINSKÁ PRACOVNÍ MIGRACE. ONLINE-DATABÁZE ZDROJŮ A PROFESIONÁLNÍCH EXPERTŮ

Chcete-li otevřít databázi, naskenujte kód QR nebo přejděte na linku:
<https://english.europewb.org.ua/labour-migration-experts-and-data-sources/>

europewb.org.ua